

E.H.T.M. NIJPELS

De wet van de remmende voorsprong

F.L.M. Lafort

ARISTOTELES:

‘Hoe moeilijk het ook is het wezen van het redelijke en rechtvaardige te vinden, toch is dit gemakkelijker, dan hen, die de macht bezitten zich uit te vieren, van deze waarden te overtuigen. Want steeds zoeken de zwakken het redelijke en het recht, maar de sterken laten zich er niets aan gelegen liggen’¹.

Begin september 1985 merkte het CDA-Kamerlid W. Mateman over VVD-fractieleider Nijpels op: ‘Ik vind Ed de meest frisse, de meest benaderbare fractieleider van de drie groten die we hebben rondlopen. Een zeldzaam hartelijke en aardige vent. Ik vind hem een zeer aantrekkelijke persoonlijkheid. Nijpels blijft altijd iets onbevengens houden in zijn contacten, hoezeer hij de laatste jaren ook op de kop gebeukt is’².

Ook buiten de catacomben van de Tweede Kamer heeft men veel vertrouwen in de VVD-fractieleider. Eind september 1985 stelde een marktonderzoeksbureau, in opdracht van de VVD-Tweede Kamerfractie, een onderzoek in naar het imago van de VVD en van Nijpels bij de kiezers. Acht maanden voor de nieuwe verkiezingen van de Tweede Kamer noteerde het bureau³ uit de mond van de respondenten: ‘Enerzijds heeft men bewondering en respect voor hem. Anderzijds heeft men ook de indruk dat hij nog het een en ander heeft te leren. Met andere woorden, hij heeft voor verschillende kiezers nog niet duidelijk bewezen dat hij zijn functie voor 100 procent aan kan. Daarbij speelt per definitie zijn jonge leeftijd een rol’. En: ‘Het vertrouwen dat hij het vak over een paar jaar volledig beheerst is groot’.

Twee jaar later formuleert in het tweede kabinet-Lubbers de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Drs. E.H.T.M. Nijpels, stevige maatregelen aan het adres van het bedrijfsleven, om de opmars van de grensoverschrijdende zure regen (internationaal) een halt toe te roepen. Veertig bedrijven zijn dan in september 1987, vanwege de regel ‘de vervuiler betaalt’, voor de rechter gedaagd. De boetes die de rechters deze bedrijven oplegt, vloeien niet, zoals gewoonlijk, naar de schatkist van CDA-minister Ruding (Financiën). Zij worden door Nijpels – 1987 is het Europe-

se jaar voor het Milieu – grotendeels aangewend voor bodemsanering. Als vakminister, speciaal belast met het milieubeheer, laat de opvolger van vvd-minister Winsemius behoedzaam zijn tanden zien. In *NRC Handelsblad*⁴ laat het modale vvd-partijlid uit Bergen op Zoom uit zijn mond optekenen: ‘Als fractievoorzitter heb ik nooit kunnen bevroeden hoe zorgeloos we de afgelopen veertig jaar met ons milieu zijn omgesprongen’.

Terug naar september 1985. De vvd-fractie leider Nijpels is in deze periode – met nieuwe verkiezingen in het vooruitzicht – een veel geplaagd man. De goodwill van de spontane liberale voorman die bij de vervroegde verkiezingen van 8 september 1982 tien zetels winst boekte, is verbleekt. Dit is niet alleen veroorzaakt door de faits et gestes die zich in en rond de liberale fractie in de Tweede Kamer hebben voorgedaan, maar ook door de rivaliteit onder de vvd-bewindslieden. Het zijn slechts een paar van de vele factoren die er later voor zorgen dat de populaire minister-president en cda-lijsttrekker, Drs. R.F.M. Lubbers, het in 1982 geformuleerde vvd-beleid – vastgelegd in een strak regeerakkoord – grotendeels naar zich toe weet te halen.

Nijpels zelf heeft intussen ontdekt dat regeren met het cda een vrijwel dagelijkse machtsstrijd is die de kleinste coalitiepartner, gezien de in- en externe machtsverhoudingen, op korte termijn gedoemd is te verliezen. De oppositie confronteert de liberale fractie, niet zonder leedvermaak, herhaaldelijk met dit feit. Zo merkt de vice-fractievoorzitter van de pvda, Wim Meijer, op: ‘Lubbers houdt Nijpels onder water. Hij heeft er niet eens beide handen vol aan; hij doet het met z’n linkerpink’⁵. En: ‘Wat altijd gaande is in het Nederlandse politieke proces, maar dan ook altijd, is dat het cda de identiteit van zijn coalitiepartner kapot wil maken’. De verkiezingsuitslag van 21 mei 1986 maakt duidelijk dat deze cda-strategie electoraal vruchten afwerpt: de vvd verliest 9 van haar 36 zetels en het cda wint er 10.

De regeringscoalitie van christen-democraten (54 zetels) en liberalen (27 zetels) kan haar meerderheid in de Tweede Kamer behouden, dankzij de winst van de christen-democraten. Deze verkiezingsuitslag illustreert haarfijn dat de liberalen, met Nijpels als hun boegbeeld, in dit tijdsgewricht het slachtoffer zijn geworden van wat de historicus J. Romein heeft genoemd ‘de wet van de remmende voorsprong’. Zo signaleerden de liberalen al in het begin van de jaren zeventig dat de collectieve uitgaven in ons land te hoog zijn en waarschuwde men tegen de sluipende bureaucratisering van de Nederlandse samenleving.

Het vvd-Kamerlid Dr. R. de Korte – op de valreep van het eerste kabinet-Lubbers fungeert hij nog een paar maanden als minister van Binnenlandse Zaken – merkt eind 1983 wrang op, dat in de jaren zeventig de vvd-voorlieden om deze boodschap zijn verketterd: ‘Nu wordt het vroege gelijk van de vvd algemeen erkend en worden dergelijke vvd-standpunten door econo-

men van links en rechts ingenomen'⁶. Zo galmt de succesvolle vvd-filosofie van 'minder overheid, meer markt' in 1986 sterk na in het cda-verkiezings-program. Een cda dat in de periode 1982-1986 door partijvoorzitter Bukman organisatorisch stevig in de steigers is gezet en waar voor dissidenten (zie het vertrek van de Kamerleden Dijkman en Scholten uit de cda-fractie) geen plaats meer is.

Zelfs de pvda probeert na 8 september 1982 langzaam en voorzichtig de koers bij te stellen, getuige het voorval op woensdagmiddag 21 september 1982. Dan zit pvda-voorzitter Drs. M. van den Berg in de Haagse Nieuwspoort even met zijn mond vol tanden, als een dagbladjournalist hem vriendelijk vraagt of het op die dag gepubliceerde nieuwe plan van de sociaal-democraten om het ontstaan van kleinschalige bedrijven te stimuleren, niet bevorderlijk is voor de natuurlijke aanwas van de vvd. De ideologische omslag in het cda en in mindere mate het pvda-denken is slechts één van de factoren die verantwoordelijk is voor de (tijdelijke) kentering in de liberale aanwas.

De tweede belangrijke factor: in deze periode is binnen de vvd op cruciale momenten de in- en externe coördinatie tussen de Tweede Kamerfractie en de liberale bewindslieden niet optimaal geweest. Complicerende factor: de politiek leider van de vvd Nijpels, was geen lid van het Kabinet. Een tactisch nadeel. Nijpels moest meestal achteraf reageren op Kabinetsbesluiten, getuige zijn relaas in NRC Handelsblad (1 mei 1986): 'Als politiek leider van de vvd word ik geacht het kabinetsbeleid te verdedigen, terwijl ik niet voortdurend in de keuken heb gezeten. Het is, ook voor het beeld naar buiten, heel wat anders of je een compromis verdedigt waarbij je zelf betrokken bent geweest of wanneer dat niet het geval is. Want als politiek leider word je verantwoordelijk gesteld voor het kabinetsbeleid, ook als je er zelf geen invloed op hebt. Je beweegt je tussen een aantal polen: Lubbers, De Vries die zaken moeten doen voor de cda-fractie, je eigen fractie en de bewindslieden. Je moet daar voortdurend tussendoor wandelen. Dat is een lastige positie'.

Dat je overigens als fractieleider van de kleinste regeringspartij minder mogelijkheden hebt om vanuit de Tweede Kamer het Kabinetsbeleid bij te sturen, zou de opvolger van Nijpels, fractieleider Dr.Ir. J.J.C. Voorhoeve⁷ een jaar later ook ontdekken. Hij moest toen noodgedwongen premier Lubbers een paar uur na de presentatie van het Kabinetsbeleid publiekelijk corrigeren, omdat de minister-president, in het kader van een nieuwe serie bezuinigingen voor 1988, had gezegd, dat 'de kans op belastingverlaging uitermate klein' was.

Om het beeld compleet te maken: in 1983 waarschuwde het vvd-Kamerlid Prof. Voorhoeve dat de vvd als partij op een aantal punten kwetsbaar is. Voorhoeve signaleerde in het tijdschrift *Civis Mundi* (juli 1983) 'dat de beperkte politiek-filosofische basis wel eens te weinig inspiratie en idealisme zou kunnen bieden om de nieuwe kiezers langdurig aan de vvd te binden'.

Een derde faktor die de manoeuvreerruimte van fractieleider Nijpels beperkte, was een aantal weeffouten in het Kabinet. Op het redelijk succesvolle economische beleid in de periode 1982-1986 konden de christendemocraten een zwaar stempel drukken door de samenstelling van de zogenaamde vijfhoek. De ministeries van Financiën, Sociale Zaken en Algemene Zaken waren in handen van christendemocraten. De vvd-minister van Binnenlandse Zaken, Mr. K. Rietkerk, verkeerde bijna voortdurend in staat van oorlog met de centrales van overheids personeel. De oorzaak: een kunstmatige koppeling tussen de bezuinigingen op de ambtenarensalarissen en de sociale uitkeringen.

De liberaal en vice-premier, Drs. G.M. van Aardenne, voerde de scepter over het later door de zogenaamde 'rsv-affaire' zwaar aangeslagen departement van Economische Zaken. De ironie van het politieke noodlot wilde dat juist deze tegenstander van subsidies aan noodlijdende bedrijven in het zware metaal, op het einde van de Kabinetsrit het symbool zou worden van het falende overheidsingrijpen in de scheepsbouw. De parlementaire enquêtecommissie rsv, onder leiding van het cda-Kamerlid Drs. C. van Dijk, presenteerde eenzijdig de rekening van tien jaar falend scheepsbouwbeleid aan Van Aardenne. Kortom: de vvd kreeg in het rsv-debat de zwarte piet in handen gespeeld.

Eind 1986 zou Dr. J.J. Woltjer⁸, emeritus hoogleraar in de Nederlandse geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Leiden over de handelwijze van de rsv-commissie een vernietigend oordeel vellen: 'Het wordt toch wel pijnlijk, als een Kamercommissie anno 1985 een minister verwijt, dat hij nog geen tien jaar eerder te veel heeft toegegeven aan de wens van de Kamer. In beide gevallen reserveerde de Kamer de populaire rol voor zichzelf: in de jaren zeventig en tot 1983 streed zij voor het behoud van werkgelegenheid, ongeacht de kosten, nu maakt zij bezwaren over het geld dat in een bodemloze put is verdwenen. Die opvatting van ministeriële verantwoordelijkheid is een staatsrechtelijk curiosum, dat hopelijk een unicum zal blijven'.

Het eindresultaat van het rsv-steekspel was dat de minister van Economische Zaken in de ministerraad als vice-premier monddood was gemaakt. In dit gremium zou de minister van Justitie, Mr. F. Korthals Altes, zich meer en meer manifesteren als de woordvoerder van de liberale bewindslieden.

Feit is dat Nijpels door deze ontwikkelingen nog minder mogelijkheden kreeg om vanuit de Tweede Kamer het Kabinetsbeleid te beïnvloeden. De minister-president Lubbers maakte dit Nijpels vooral duidelijk, toen de liberalen op immaterieel gebied twee wensen formuleerden. In het niet van emoties gespeende debat over het initiatief-wetsontwerp euthanasie van d'66, dreigde de voorzitter van de ministerraad binnenskamers met een Kabinetscrisis, als de liberalen in de Tweede Kamer steun zouden geven aan

het gewraakte voorstel. Een initiatief-wetsvoorstel dat overigens door de vvd-Tweede Kamerfractie zwaar was geamendeerd⁹. De geringe manoeuvreerruimte van de liberalen wordt ook geïllustreerd door de lotgevallen van de proeve Wet Gelijke Behandeling. De christen-democraten hielden zich afzijdig, waardoor dit concept in de ijskast werd opgeborgen.

8 september 1982: Nijpels voerde de vvd naar de grootste verkiezingsoverwinning in haar geschiedenis. Deze vervroegde Tweede Kamerverkiezingen waren uitgeschreven door het derde kabinet-Van Agt. Het was een minderheidskabinet dat formeel alleen kon rekenen op de steun van cda en d'66. De sociaal-democraten waren eerder, na een conflict in het tweede kabinet-Van Agt over de Voorjaarsnota, in mei uit dit kabinet gestapt. De verkiezingsuitslag was voor de christen-democraten een teleurstelling: ze verloren drie zetels en moesten met hun 45 zetels de positie van grootste partij afstaan.

Al in 1982 en later zou Nijpels opmerken: 'We hebben ons in 1982 heel goed gerealiseerd dat het een hele toer zou worden om die tien zetels winst vast te houden. We wisten dat er een hoop lucht zat tussen de zetels die we toen binnenhaalden. Ik was toen voor het eerst lijsttrekker en dan trek je altijd een aantal zwevende kiezers'¹⁰. De forse verkiezingsoverwinning confronteerde de jonge fractieleider (32) met een aantal onverwachte bijwerkingen: van de 36 liberale Kamerleden waren maar liefst 10 nieuwelingen die soms met vallen en opstaan hun weg moesten vinden in de wandelgangen van de Tweede Kamer. De fractiecultuur, tot 8 september 1982 gekenmerkt door een losse, vriendelijke stijl, moest na de verkiezingen plaatsmaken voor de meer afstandelijke en sterk gereguleerde benadering van de manager. Er kwam een heus fractiebestuur en een ambtelijk secretaris moest de interne (fractie)organisatie op poten zetten.

Nijpels, op 20 april 1982 als opvolger van H. Wiegel verkozen, kon zich niet koesteren in de luwte van de oppositiebanken. Hij werd, in tegenstelling tot zijn voorganger, binnen en buiten de fractie direct in de diepe draaikolken van de vaderlandse politiek gegooid. Zijn vindingrijke onderhandelingspartner, Lubbers, daarentegen, had zijn sporen al lang verdiend: minister van Economische Zaken in het kabinet-Den Uyl, voorzitter van de verdeelde cda-fractie tijdens het eerste kabinet-Van Agt en uiteindelijk minister-president van het kabinet-Lubbers/Van Aardenne. Nijpels moest in de formatie '82, wilde hij geen speelbal worden van het cda, het ijzer smeden terwijl het nog heet was. De liberaal slaagde erin om in snel tempo – het cda likte na 8 september nog de wonden van de verkiezingsnederlaag – een regeerakkoord te concipiëren. Hierin kwamen de sanering van de rijksuitgaven en de revitalisering van de Nederlandse economie centraal te staan. Het eindresultaat: in de periode 1983-1986 moest de groei van de collectieve uitgaven met 21 à 30 miljard gulden worden beperkt, afhankelijk van de inkomensmati-

ging in de particuliere sector. Het regeerakkoord, waarop de CDA- en de vvd-fractie, via de werkgroepen A en B, zo'n duidelijk stempel hadden gezet, is bedolven onder een spervuur van verwijten. Eind 1983 sneerde de prominente D'66-senator Glastra van Loon: 'In feite steunt het kabinet-Lubbers/Van Aardenne slechts op een regeerakkoord, waarmee het opereert op een wijze die het functioneren van ons vigerende parlementaire stelsel binnen en buiten het parlement geweld aandoet'¹¹. Anders geformuleerd, het parlement zou, door het regeerakkoord, vleugellam zijn geworden.

Nijpels pareerde eind november 1984, via Liberaal Reveil, deze kritiek en kleurde het staatsbegrip 'strategisch monisme' verder in. Nijpels: 'De meerderheid in de Tweede Kamer kan door middel van een vorm van strategisch monisme een flinke greep krijgen en houden op het kabinetsbeleid. Dit is met name van belang voor die coalitiepartner die het verst van het politiek centrum verwijderd is en/of niet groot genoeg is om coalities ad-hoc in de Kamer aan te gaan met de oppositie. De centrumpositie die het CDA in de Nederlandse politiek in sociaal-economisch opzicht dikwijls inneemt, geeft deze partij als er geen afspraken zijn of als er geen duidelijke binding is aan een regeerakkoord, alle kans het kabinetsbeleid naar links en naar rechts te buigen, door in de Kamer de oppositie een meerderheid te verwerven'.

Het gegroeide wantrouwen van Nijpels tegenover zijn coalitiepartner, het CDA, kwam niet zomaar uit de lucht vallen. Als jong Kamerlid heeft deze liberaal vaak met gekromde tenen gekeken hoe de CDA-fractie in de periode 1977-1981 het eerste kabinet-Van Agt bejegende. Ter illustratie een citaat van het jonge Kamerlid Nijpels in NRC Handelsblad van 1 december 1977: 'Als ik hoor wat er op sociaal-economisch en financieel terrein voor trucs met ons worden uitgehaald, dat is wèl zo glibberig. En ze komen altijd ook nog met een schitterend verhaal waarom het zo heeft moeten lopen. Toen met die hypotheekrente-af trek zeiden ze dat ze 's middags door een D'66 motie tot hun eigen motie waren gedwongen, maar later lees je dat ze daar al weken mee rondliepen. Als ik vvd-fractievoorzitter was geweest en Lubbers zou mijn kamer binnenkomen dan zou ik zeggen: ik wil jou de eerste drie dagen niet meer zien'.

Het regeerakkoord van 1982 was met andere woorden het instrument bij uitstek om een herhaling van de gebeurtenissen in het eerste kabinet-Van Agt te voorkomen. Het regeerakkoord fungeerde als een 'cordon sanitaire' rond het CDA. Het was tevens een poging van de kleinste regeringspartij om de minister-president aan een aantal spelregels te houden. Fungeerde zijn voorganger, Mr. A.A.M. van Agt, nog als primus inter pares van de minister-raad, Lubbers daarentegen heeft door zijn overtuiging, karakter en politieke mogelijkheden een nieuwe invulling gegeven aan het instituut minister-president. Juist Lubbers bewijst de stelling dat de minister-president door zijn intrinsieke bevoegdheden en politieke positie de besluitvorming kan domi-

neren en de externe presentatie van het beleid naar eigen inzicht kan bijkleuren. Fractievoorzitter Nijpels is tijdens het conflict over de stationering van de kruisvluchtwapens op het Nederlandse grondgebied herhaaldelijk met dit 'nieuwe' staatsrecht-fenomeen geconfronteerd. De liberalen waren, onder bepaalde voorwaarden, voor plaatsing, terwijl de christen-democraten intern sterk verdeeld opereerden. Uiteindelijk zou na lang touwtrekken premier Lubbers in 1985 instemmen met het plaatsingsbesluit, waarbij de krijgsmacht een aantal kernwapentaken eenzijdig zou afstoten.

De controverse over het plaatsen van kruisvluchtwapens deed herhaaldelijk de vraag opkomen of de vvd in de formatie 1982 geen eigen minister op Buitenlandse Zaken of Defensie moest hebben geëist. Begin 1984, aan de vooravond van het zogenaamde 1 juni-besluit, wreef premier Lubbers subtiel zout in deze wond, door publiekelijk op te merken dat het ministerschap van zijn partijgenoot Van den Broek op Buitenlandse Zaken een gift was van de vvd. Een openhartige Nijpels schilderde op 21 april 1984 in *NRC Handelsblad* op dit gevoelige terrein zijn formatie-dilemma: 'Bij de formatie was destijds de keuze heel duidelijk enerzijds tussen Financiën en Economische Zaken en anderzijds tussen Buitenlandse Zaken en Defensie. Als de vvd toen niet de eerste keus had gehad tussen Financiën en Economische Zaken hadden we op het terrein van buitenlandse zaken kunnen kiezen. Nadat de vvd Economische Zaken had gekozen en het cda Buitenlandse Zaken, hadden wij Defensie kunnen kiezen. Maar ik ben nog steeds van mening dat de vvd-minister van Defensie er nooit in geslaagd zou zijn in de kruisrakettenzaak welke oplossing ook door de Kamer te krijgen, hij zou een schietschijf zijn geworden van dat deel van de Kamer dat niets wil weten van een positief plaatsingsbesluit. Een van de weinige keren tijdens de formatie dat ik de fractie heb geraadpleegd over portefeuilleproblemen, stemden van de 36 aanwezigen vier voor Defensie, alle anderen voor het kiezen van ontwikkelingssamenwerking'.

In de periode 1982-1986 heeft de fractievoorzitter Nijpels in de praktijk kunnen constateren dat de vvd, als regeringspartij, geconfronteerd is met een 'duivels dilemma'. Een dilemma dat het best verwoord is door de Engelse dichter, filosoof en criticus Samuel T. Coleridge (1772-1834). Hij merkte fijntjes op dat de dwerg verder ziet dan de reus, mits hij de reus op zijn schouder mag zitten.

Anno 1986 signaleerde het oud-Tweede Kamerlid voor de vvd, H.H. Jacobse, dat 'een liberale partij als bijwagen van een confessionele locomotief, een positie is die voor weinig liberalen aanvaardbaar is. Maar bij een zelfstandig onafhankelijke opstelling rijzen er andere problemen'¹².

Door de profileringspolitiek van Wiegel en zijn opvolger Nijpels - een politiek die vaak gepaard is gegaan met publicitaire veldslagen - heeft de vvd haar natuurlijke aanwas met name op bestuurlijk terrein kunnen verzil-

veren: de liberalen hebben in deze tijd meer vertegenwoordigers gekregen in de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, de Provinciale Staten etc. Nijpels werd bij zijn aantreden geconfronteerd met een partij en haar kader dat op bestuurlijk gebied hooggespannen verwachtingen koesterde. De vvd die bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1971 slechts 10 procent van de stemmen wist te vergaren, kreeg in 1982 steun van maar liefst 23 procent van het electoraat. Mede debet aan dit succes is de populariteit van Nijpels geweest. Ter illustratie: in 1984 werd de liberale voorman, die als hekkesluiter van de lijst fungeerde, met een groot aantal voorkeurstemmen (102.500) rechtstreeks in het Europese Parlement gekozen. En nog op 21 mei (1986) wist Nijpels, dankzij zijn televisie-optredens, het verlies voor de vvd beperkt te houden. Zo wordt in het boek 'De strijd om de Meerderheid, de verkiezingen van 1986' door de auteurs¹³ geconstateerd, dat 'zonder dit debateffect (de televisie-optredens, red.) zou het verlies voor de vvd waarschijnlijk nog 2 à 3 zetels groter zijn geweest'. De conclusie van de auteurs: 'Niet Lubbers, maar Nijpels dient als winnaar van het tv-debat te worden gezien'.

In 1984 verkoos Nijpels in de Tweede Kamer te blijven en trachtte, via een eigen profileringspolitiek, de identiteit van de liberalen te accentueren¹⁴. Over de strategie en de keuze van de onderwerpen liepen binnen en buiten de fractie de meningen uiteen. Feit is dat bij de politieke schermutselingen rondom de medianota, de euthanasiewetgeving en een wet gelijke behandeling, een deel van de politiek ingetogen achterban van de liberalen de wenkbrauwen heeft gefronst. Maar was het niet de econoom Hayek die opmerkte: 'One of the fundamental traits of the conservative attitude is a fear of change, a timid distrust of the new as such, while the liberal position is based on courage and confidence, on a preparedness to let change run its course even if we cannot predict where it will lead'¹⁵.

Noten

1. Geciteerd door Dr. D. Loenen (1939) in: 'De Ondergang der Meliërs: een gesprek tussen gevolmachtigden van een grooten en een kleinen staat in het jaar 416 vóór Christus'.
2. *Haagse Post*, 7 september 1985.
3. vvd-campagne 1986.
4. *NRC Handelsblad*, 15 augustus 1987.
5. *Haagse Post*, 7 september 1985.
6. *Civis Mundi*, juli 1983.
7. *NRC Handelsblad*, 1 mei 1987.
8. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 1986, pp. 557-573. Een verkorte versie van dit verhaal is gepubliceerd in het tijdschrift *Namens* (mei 1987). Zie ook:

Prof.Dr. I. Schöffers, in: NRC *Handelsblad*, 17 oktober 1987.

9. Het euthanasie-wetsontwerp van 29 augustus 1987 zou in het toenmalige tijdsgewricht geen kans hebben gemaakt.
10. NRC *Handelsblad*, 1 mei 1986.
11. NRC *Handelsblad*, 6 december 1983.
12. *Liberaal Reveil*, no. 4, december 1986.
13. 'De strijd om de meerderheid: de verkiezingen van 1986' door Cees van der Eijk en Philip van Praag jr., *Amsterdam CT Press*, 1987.
14. Ter illustratie: een paar maanden later zou deze liberaal tijdens de algemene beschouwingen, via een motie, de regering uitnodigen een beleidsplan te presenteren voor een effectieve bestrijding van de criminaliteit (het plan Samenleving en Criminaliteit). Tevens presenteerde hij in deze debatten de contouren, van wat later de commissie-Dekker zou worden genoemd. Deze commissie onder leiding van oud-Philips topman Dekker, zou omvangrijke ombuigingen in de Volksgezondheid voorstellen. Een vvd-motie van deze strekking haalde de eindstreep niet, omdat cda-fractievoorzitter De Vries op het laatste moment zijn handtekening liet weghalen. Twee jaar later realiseerde Nijpels deze gedachte in het regeerakkoord van het tweede kabinet-Lubbers. Een regeerakkoord waarin Nijpels, samen met cda-fractievoorzitter De Vries en informateur De Koning, ondanks de perikelen binnen de vvd, een basis heeft gelegd voor het kabinet-Lubbers/De Korte.
15. F.A. Hayek in: 'The Constitution of Liberty', Chicago 1960.

Korte levensloop van Drs. E.H.T.M. Nijpels (Eduardus, Hermannes, Theresia, Maria)

Geboren : 1 april 1950 te Den Helder, gezin van acht kinderen

Godsdienst: Rooms-Katholiek

Opleiding: hbs-A, Mollerlyceum te Bergen op Zoom, doctoraal rechtsgeleerdheid, vrije studierichting, Rijksuniversiteit te Utrecht (Staats- en Administratiefrecht)

Gehuwd: met Mr. Ingrid Maria Pieters, werkzaam op het ministerie van Landbouw en Visserij

Kind: een zoon

Voormalige activiteiten

- Landelijk vice-voorzitter JOVD
- Landelijk voorzitter JOVD
- Internationaal secretaris JOVD
- Voorzitter Stichting Wetswinkel Bergen op Zoom

- Bestuurslid Nederlands Comité voor Internationaal Jongerenwerk
- Vice-voorzitter Stichting Bergse Jazz-evenementen
- Leraar maatschappijleer (Gertrudislyceum Roosendaal, Internaat St. Marie, Huijbergen)
- Lid advies-commissie Buitenlandse projecten van het Nederlandse Comité voor Kinderpostzegels
- Juridisch medewerker wetswinkel Bergen op Zoom
- Voorzitter vvd-gemeenteraadsfractie Bergen op Zoom
- Bestuurslid Belgisch-Nederlands Grens Overleg Activiteiten Orgaan inzake leefmilieu (Benegora)
- Vice-voorzitter 'Vereniging de Nieuwe Sociëteit' te Bergen op Zoom
- Bestuurslid AVRO
- Lid Gewestraad Streekgewest Westelijk Noord-Brabant
- Bestuurslid Stichting Verantwoord Wonen
- Voorzitter Bergse Radio- en Televisieomroep
- Vice-President Liberale Internationale (onbezoldigd)
- Voorzitter Tweede Kamerfractie vvd
- Voorzitter Vaste Commissie voor Politie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
- Bestuurslid Stichting Liberaal Reveil
- Voorzitter Bestuur van de Stichting Voorlichtingscentrum Crematoriumbouw
- Commissaris (onbezoldigd) Exploitatiemaatschappij Tartuffe b.v. (Restaurant Seinpost)
- Commissaris (bezoldigd) L.J. de Kok Holding b.v..

Huidige activiteiten

- Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.